
**URZĄD MIEJSKI
W SUWAŁKACH**

**PROGRAM INTEGRACJI
SPOŁECZNEJ I AKTYWIZACJI
ZAWODOWEJ
OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH
MIASTA SUWAŁKI
DO 2016 ROKU**

SPIS SPRAW

Wprowadzenie		3
Rozdział I. Charakterystyka środowiska osób niepełnosprawnych		4
1.	Niepełnosprawność w Polsce	4
2.	Niepełnosprawność w Mieście Suwałki	4
2.1.	Struktura niepełnosprawności	4
2.2.	Starzenie się jako element niepełnosprawności	6
2.3.	Pomoc społeczna wobec osób niepełnosprawnych	7
2.4.	Rehabilitacja społeczna	10
2.5.	Rehabilitacja zawodowa i sytuacja osób niepełnosprawnych na rynku pracy	11
2.6.	Edukacja osób niepełnosprawnych	12
3.	Spółeczeństwo wobec osób niepełnosprawnych	13
4.	Lokalny system pomocy osobom niepełnosprawnym	14
5.	Wnioski	16
Rozdział II. Założenia Programowe		17
6.	Cel główny Programu	17
6.1.	Cele szczegółowe	17
Rozdział III. Kierunki i zadania realizacyjne mające wpływ na osiągnięcie celu głównego		18
Rozdział IV. Przewidywane efekty Programu		28
Rozdział V. Realizatorzy Programu		28
Rozdział VI. Monitoring i wdrażanie Programu		28
Rozdział VII. Zgodność Programu z dokumentami strategicznymi		29
Rozdział VIII. Akty prawne stanowiące podstawę działania		29
Rozdział IX. Słowniczek skrótów		30

Wprowadzenie

Skuteczna integracja społeczna i aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych stanowi istotne wyzwanie dla polityki społecznej na wszystkich szczeblach władzy publicznej w Polsce. Jedną z grup osób szczególnie zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym są osoby niepełnosprawne. Osoby te z powodu specyfiki schorzeń mają szczególne trudności w samodzielnym funkcjonowaniu społecznym, w tym zwłaszcza na rynku pracy. Dotychczasowe działania związane z organizacją i funkcjonowaniem różnych ogniw oparcia społecznego osób niepełnosprawnych w Mieście Suwałki zostały zawarte w sprawozdaniu z realizacji Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Mieście Suwałki na lata 2006 - 2010 www.mops.suwalki.pl.

Potrzeby w zakresie zabezpieczenia społecznego, umożliwienia omawianej grupie osób zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych, przełamywania barier i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i zawodowemu skłoniły do kontynuacji tego procesu poprzez Program Integracji Społecznej i Aktywizacji Zawodowej Osób Niepełnosprawnych Miasta Suwałki do 2016 roku.

Założeniem programu jest prowadzenie i rozwój aktywnych form integracji społecznej i zawodowej wynikających z zadań nakreślonych w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Suwałki na lata 2006 – 2015.

Odnosi się on do wielu dziedzin życia społecznego i zawodowego, co do których osoby niepełnosprawne napotykają na bariery funkcjonalne utrudniające pełne korzystanie z praw, a nawet wykonywanie obowiązków obywatelskich.

Program został opracowany we współpracy Zespołu Sterującego z Zespołami Problemowymi powołanymi Zarządzeniem Nr 110/11 Prezydenta Miasta Suwałk z dnia 06 kwietnia 2011 r., Podlaskim Urzędem Wojewódzkim, Urzędem Marszałkowskim oraz Powiatową Społeczną Radą Do Spraw Osób Niepełnosprawnych przy Prezydencie Miasta Suwałk.

Program ma charakter otwarty, co oznacza możliwość przystąpienia do jego realizacji wszystkich podmiotów i instytucji działających w obszarze pomocy społecznej, oświaty, zdrowia, kultury, transportu i gospodarki oraz integracji społecznej. Otwartość Programu oznacza jednocześnie popieranie przedsięwzięć, cechujących się efektywnością działań podejmowanych na rzecz przywracania społeczeństwu osób niepełnosprawnych.

Ma on ułatwić prowadzenie aktywnej polityki społecznej wobec osób niepełnosprawnych, wspierać i umacniać ich prawa, eliminować wszelki przejawy dyskryminacji. Generalną zasadą jest integracja osób niepełnosprawnych w środowisku lokalnym i miejscu pracy oraz likwidowanie wszelkich barier psychologicznych, społecznych i fizycznych, które mogą je dyskryminować.

W działaniach lokalnych ważna jest opieka socjalna i bytowa nad osobą niepełnosprawną, pomoc i doradztwo w zakresie usług medycznych, prawa i zatrudnienia.

I. Charakterystyka środowiska osób niepełnosprawnych

1. Niepełnosprawność w Polsce

Niepełnosprawność jest jednym z poważnych zjawisk i problemów współczesnego świata. Znaczenie tych problemów wynika z rozmiarów i powszechności jej występowania w populacji, a także z konsekwencji, jakie wywołuje w sensie indywidualnym i społecznym.

Jedna z wielu definicji o niepełnosprawności mówi, że niepełnosprawnymi są osoby, których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi.

Niepełnosprawność w swojej istocie ma wymiar, zarówno medyczny jak i społeczny.

Powodowana chorobami czy dysfunkcjami fizycznymi ma przede wszystkim wymierne konsekwencje funkcjonalne i społeczne.

Według Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 r. w Polsce żyło niemal 5,5 mln osób niepełnosprawnych (ponad 14% ogółu ludności), a prognoza GUS przewidywała, iż w 2010 r. liczba ta przekroczy 6 mln. Zdecydowana większość osób niepełnosprawnych (82%) to osoby zdefiniowane jako niepełnosprawne zgodnie z definicją prawną, a 18% zgodnie z definicją wyłącznie biologiczną.

W 2002 roku było 202,4 tys. dzieci niepełnosprawnych w wieku do 15 lat. Stanowiły one 2,7% populacji osób niepełnosprawnych. Wśród nich 17,3% miało całkowite, a 56,3% - poważne ograniczenie sprawności.

Szacuje się, iż 43,3% populacji osób niepełnosprawnych to osoby, które przekroczyły wiek emerytalny (poprodukcyjny).

2. Niepełnosprawność w Mieście Suwałki

W Suwałkach na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2002 r. zamieszkiwało 7884 osób niepełnosprawnych, co stanowiło 11,4% ogółu mieszkańców, w tym 1088 dzieci niepełnosprawnych, co stanowiło 14% ogółu osób niepełnosprawnych.

Osoby niepełnosprawne w wieku produkcyjnym stanowiły 53,9%, z czego tylko 13,2% była aktywna zawodowo, 32,1 % to osoby w wieku poprodukcyjnym.

Szacuje się, że co 5 rodzina w mieście styka się z problemem niepełnosprawności.

Z danych Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności wynika, że 2,4% mieszkańców Suwałk średniorocznie uzyskuje orzeczenie o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności.

2.1. Struktura niepełnosprawności

Złożoność zjawiska niepełnosprawności jest przede wszystkim odpowiedzialna za istnienie trzech dominujących sposobów jej określenia i pomiaru:

- w oparciu o zmienne kliniczne (etiologia, lokalizacja i zakres uszkodzeń),
  - możliwość codziennego funkcjonowania (samoobsługa, poruszanie się),
  - zdolność do pełnienia podstawowych ról społecznych, adekwatnych do wieku jednostki.
- Każde z w/w kryteriów pełni odmienną funkcję:

- **kryteria kliniczne** są przydatne przede wszystkim dla celów rehabilitacji i terapii,
- **funkcjonalne** – pozwalają ocenić zapotrzebowanie na świadczenia opiekuńcze czy niezbędne pomoce techniczne,
- **kryteria społeczne** – pomoc w zakresie aktywizacji społecznej jednostki i jej integracji z szerszym środowiskiem. Jednakże żadne z tych kryteriów stosowane osobno nie dostarcza wszechstronnej, a zarazem jednoznacznej oceny rodzaju i rozmiaru niepełnosprawności.

Przyczyny niepełnosprawności wśród dzieci do 16 roku życia w latach 2007 - 2010

L.p.	Rodzaj schorzenia	2007 r.	2008 r.	2009 r.	2010 r.
1	upośledzenie umysłowe	8	7	10	6
2.	choroby psychiczne	22	21	21	1
3.	zaburzenie głosu, mowy i choroby słuchu	18	25	9	12
4.	choroby narządu wzroku	9	11	16	9
5.	upośledzenie narządu ruchu	26	38	23	21
6.	epilepsja	24	21	13	15
7.	choroby układu oddechowego i krążenia	74	76	55	41
8.	choroby układu pokarmowego	19	9	10	7
9.	choroby układu moczowo-płciowego	11	16	10	10
10.	choroby neurologiczne	28	28	15	33
11.	inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby krwiotwórcze	55	51	43	34
12.	całościowe zaburzenie rozwojowe	-	-	-	20
R a z e m		294	303	225	209

Dane: Opracowanie własne MOPS. Sprawozdawczość Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności za rok 2007-2010

Wśród dzieci dominują choroby układu oddechowego i neurologiczne. W 2010 r. zauważamy wyraźny spadek chorób psychicznych. Wynika to z wprowadzonej w roku 2010 przez ustawodawcę zmian klasyfikacji schorzeń, polegającej na wyłączeniu ze schorzeń psychicznych osób z chorobami całościowego zaburzenia rozwojowego tj. przede wszystkim z autyzmem. Daje to czytelny obraz ilości wydanych orzeczeń z tym schorzeniem dla dzieci w naszym mieście.

Szacuje się, że autyzmem w Polsce jest dotkniętych ok. 50 tys. osób, w tym ok. 10 tys. dzieci, z czego w Suwałkach liczbę tę określa się na ok.40 dzieci autystycznych.

Problem autyzmu występującego u dzieci staje się coraz bardziej powszechny, przez co zaburzenie to staje się poważnym problemem społecznym.

Rodziny dzieci niepełnosprawnych wymagają szczególnej pomocy i wsparcia. Wszystko to sprawia, że opieka i terapia dziecka, w szczególności autystycznego jest niezwykle trudnym zadaniem dla rodziców. Często czują się oni bezradni i pozostawieni samym sobie.

Przyczyny niepełnosprawności wśród osób powyżej 16 roku w latach 2007 - 2010

L.p.	Rodzaj schorzenia	2007 r.	2008 r.	2009 r.	2010 r.
1	upośledzenie umysłowe	16	19	33	15
2.	choroby psychiczne	249	244	230	178
3.	zaburzenie głosu, mowy i choroby słuchu	95	86	52	60
4.	choroby narządu wzroku	25	41	31	46
5.	upośledzenie narządu ruchu	263	309	357	297
6.	epilepsja	10	14	17	23
7.	choroby układu oddechowego i krążenia	333	362	376	337
8.	choroby układu pokarmowego	40	47	67	52
9.	choroby układu moczowo-płciowego	52	58	48	64
10.	choroby neurologiczne	148	148	148	193
11.	inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby	106	123	144	141

	zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby krwiotwórcze				
12.	całościowe zaburzenie rozwojowe				1
R a z e m		294	1.337	1.451	1.503

Dane: Opracowanie własne MOPS. Sprawozdawczość Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności za rok 2007-2010

Dominującymi schorzeniami zarówno u osób do 16 roku życia jak i po 16 roku życia są: choroby układu oddechowego i krążenia, upośledzenie narządu ruchu, choroby neurologiczne i choroby psychiczne (szczególnie schizofrenia u młodzieży i osób studiujących).

2.2. Starzenie się jako element niepełnosprawności

W ostatnich latach obserwuje się stały wzrost osób powyżej 60 roku życia, z jednoczesnym zaznaczeniem przewagi kobiet w tej grupie wiekowej.

Starość jest stanem zmieniających się warunków życia, z których wiele ma zabarwienie negatywne, jak: niepełnosprawność, osamotnienie, ograniczenia materialne i funkcjonalne.

Jak wskazują dane demograficzne miasta Suwałki za lata 2007 – 2010, następuje stały wzrost liczby osób starszych w stosunku do ogółu mieszkańców. Główną przyczyną takiego stanu rzeczy jest niski przyrost naturalny oraz wydłużanie się życia, co obrazuje poniższa tabela:

Przedział wieku	Liczba osób w latach							
	2007		2008		2009		2010	
0 - 6	K 2.017	4.101	K 2.066	4.174	K 2.135	4.371	K 2.175	4.461
	M 2.084		M 2.108		M 2.236		M 2.286	
7 - 15	K 3.617	7.411	K 3.450	7.075	K 3.327	6.753	K 3.188	6.461
	M 3.794		M 3.625		M 3.426		M 3.273	
16 - 19	K 2.220	4.534	K 2.135	4.337	K 2.010	4.111	K 1.915	3.917
	M 2.314		M 2.202		M 2.101		M 2.002	
20 - 60	K 22.452	44.269	K 22.468	44.504	K 22.393	44.622	K 22.229	44.532
20 - 65	M 21.817		M 22.036		M 22.229		M 22.303	
pow. 60	K 5.517	8.034	K 5.732	8.277	K 6.019	8.566	K 6.358	8.975
pow. 65	M 2.517		M 2.545		M 2.547		M 2.617	
Razem	68.349		68.367		68.423		68.346	
Wskaźnik osób w wieku poprodukcyjnym (%)	11,75		12,11		12,52		13,13	

Źródło: Dane UM Suwałki. Ewidencja Ludności za lata 2007-2010.

Postępujący proces starzenia się społeczeństwa i związana z tym niepełnosprawność, kumuluje wiele problemów natury zdrowotno – ekonomiczno – społecznej, prowadzących często do bezradności i wykluczenia. Wymaga to podejmowania przez lokalne władze szeregu działań,

mających na celu m.in. dostosowanie i budowę infrastruktury społecznej, odpowiedniej do zmieniających się potrzeb tej grupy osób.

Osoby dorosłe, starsze i posiadające orzeczenia o stopniu niepełnosprawności oraz ich najbliższe otoczenie w zdecydowanej większości stają się klientami Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Suwałkach, w którym ubiegają się o różnego rodzaju świadczenia i dofinansowania.

2.3. Pomoc społeczna wobec osób niepełnosprawnych

Sytuacja życiowa osób niepełnosprawnych jest wypadkową wielu czynników: zdrowotnych, funkcjonalnych, psychicznych, statusu społecznego i sytuacji rodzinnej osoby niepełnosprawnej, sytuacji ekonomicznej kraju, obowiązujących regulacji prawnych oraz kierunków polityki społecznej.

Ważnym elementem wiedzy o problemach osób niepełnosprawnych jest rozpoznanie materialnych warunków życia w ich gospodarstwach domowych. Funkcjonowanie osób niepełnosprawnych jest przede wszystkim zdeterminowane rodzajem i nasileniem ograniczeń zdrowotnych. Sytuacja materialna, wielkość i standard mieszkania, wyposażenie, przystosowanie mieszkań do potrzeb niepełnosprawnych warunkuje możliwości radzenia sobie w sytuacji choroby czy kalectwa oraz możliwości domowej rehabilitacji, odpłatnej opieki, zakupu leków lub sprzętów ułatwiających, a często umożliwiających codzienne funkcjonowanie.

Realizacja zadań MOPS w zakresie niepełnosprawności obejmuje szeroki i różnorodny wachlarz spraw związanych z pomocą bezpośrednio skierowaną do osób niepełnosprawnych jak i ich otoczenia.

Liczba osób niepełnosprawnych oraz różnorodność problemów sprawia, że grupa ta zajmuje szczególne miejsce w systemie pomocy społecznej w celu wyrównywania szans osób niepełnosprawnych w ich środowisku lokalnym.

Realizacja pomocy z tytułu niepełnosprawności

L.p.	Rodzaj pomocy	Liczba osób w latach		
		2008	2009	2010
1.	Zasiłki stałe	479	481	523
2.	Zasiłki okresowe	66	223	120
3.	Zasiłki celowe	332	368	755
4.	Dowóz posiłku	75	96	105
5.	Zakup opału	23	66	102
6.	Świadczenia pielęgnacyjne	151	157	255
7.	Zasiłki pielęgnacyjne	2.102	2.303	2.360
4.	Dodatki z tytułu kształcenia i rehabilitacji	526	443	398
5.	Pomoc w usługach, w tym specjalistyczne usługi opiekuńcze	227 76	225 60	292 56
8.	Pomoc instytucjonalna	69	99	126

Źródło: Opracowanie własne MOPS Suwałki. Sprawozdawczość za lata 2008-2010

Wzrost zauważamy w świadczeniach pielęgnacyjnych, które od 2010 r. przysługują osobom sprawującym opiekę nad zależnymi członkami rodzin niezależnie od posiadanego dochodu w rodzinie.

Niezwykle istotne znaczenie w procesie zabezpieczenia społecznego mają świadczone usługi opiekuńcze dla osób starszych i niepełnosprawnych, w tym usługi specjalistyczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

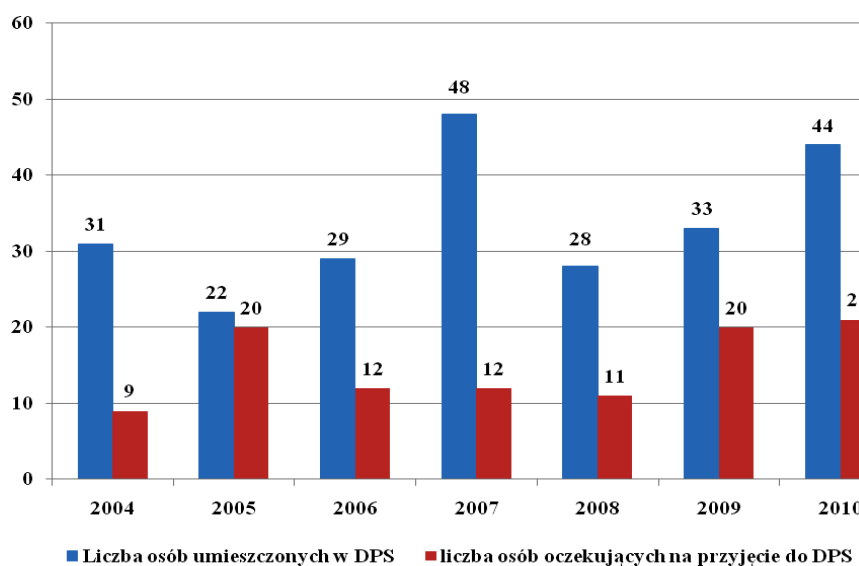
Od 2010 r. w celu odzyskania sprawności osobom ze stwardnieniem rozsianym i po udarze mózgu wzbogacono ofertę usług o fizjoterapię w domu. Liczba osób korzystających z tej formy rehabilitacji jest zmienna i waha się w granicach od 35 do 40 osób. Cieszy się dużym zainteresowaniem wśród świadczeniobiorców.

W sytuacji kiedy środowiskowe formy pomocy są niewystarczające, gdyż osoba niepełnosprawna wymaga całodobowej opieki i pielęgnacji następuje włączanie instytucjonalnych form pomocy społecznej

W wielu rodzinach, w których żyją osoby niepełnosprawne występują duże obszary bezradności i trudności, które przekraczają ich możliwości i prowadzą do ewidentnych zaniedbań w opiece nad osobą zależną.

Bardzo często osamotnienie niepełnosprawnych, bądź niewydolność opiekuńcza rodzin, wymaga skierowania osób potrzebujących stałej pomocy, do placówek zapewniających całodobową opiekę.

Liczba osób z terenu Miasta Suwałki umieszczonych i oczekujących na przyjęcie do domów pomocy społecznej w latach 2004-2010

Źródło: Sprawozdania MOPS Suwałki 2004-2010

Powyższy wykres obrazuje wzrost liczby osób umieszczanych w Domach Pomocy Społecznej oraz wzrost liczby osób oczekujących na przyjęcie do DPS, co związane jest ze starzeniem się społeczeństwa i niepełnosprawnością biologiczną tych osób.

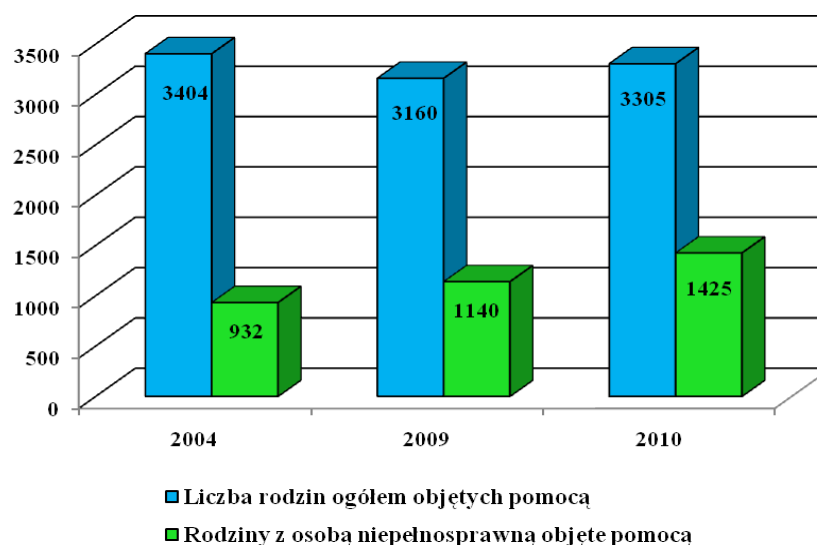
Średni czas oczekiwania na umieszczenie w DPS w Suwałkach w roku 2009 i 2010 wynosił około 3 miesięcy, zaś do DPS dla osób psychicznie chorych jest znacznie dłuższy i wynosi od 1,5 roku do 3 lat.

Niepełnosprawność jest drugą przesłanką po bezrobociu stanowiącą podstawę do udzielania świadczeń z pomocy społecznej.

Liczba rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej oraz rodzin z osobą niepełnosprawną w roku 2004, 2009 i 2010

Źródło: MOPS Suwałki. Sprawozdania MOPS za rok 2004, 2009 i 2010.

Zauważa się znaczny wzrost liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej, w tym rodzin z osobą niepełnosprawną. Wzrost ten w roku 2010 w stosunku do roku 2004 wyniósł 34,6 %, zaś w stosunku do roku 2009 - 20%. Wynika to ze zwiększonej dostępności świadczeń w postaci gorących posiłków, które przysługują przy zwiększonym dochodzie rodzin do 200 % ustawowego kryterium dochodowego a jednocześnie zwiększonych potrzeb osób niepełnosprawnych związanych często z leczeniem.

Struktura wydatków w budżecie Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej i Domu Pomocy Społecznej w roku 2004, 2009 i 2010

L.p.	Rodzaj wydatków	% udział w latach		
		2004	2009	2010
1.	Pomoc w usługach	3,9	3,5	3,2
2.	Pomoc pieniężna	10,8	16,0	18,7
3.	Pomoc instytucjonalna	16,6	15,2	14,3
4.	Rehabilitacja społeczna i zawodowa	6,2	4,1	3,1
5.	Pomoc w naturze	0	1,1	1,5
6.	OION – poradnictwo specjalistyczne	0	0,2	0,2
7.	Ośrodki wsparcia	0	0,9	0,9
8.	Pozostałe wydatki budżetowe	62,5	59,0	58,1

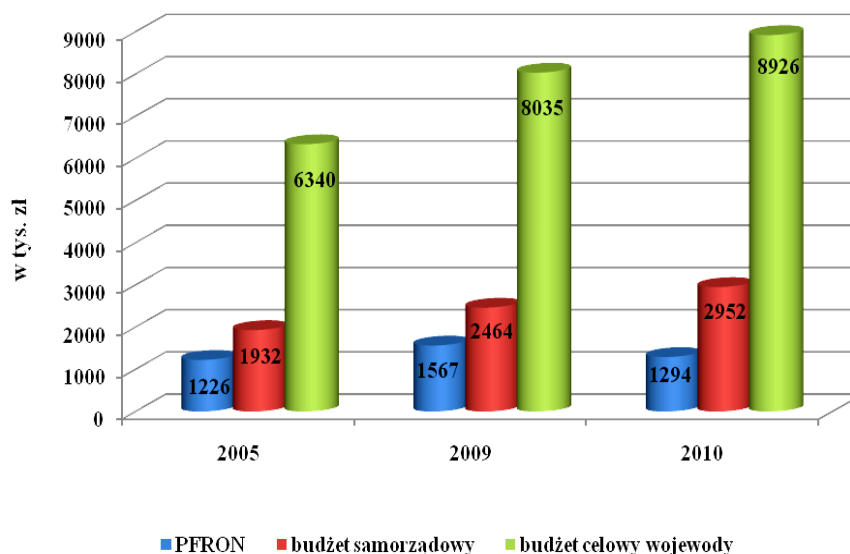
Źródło: Opracowanie własne MOPS. Analiza wydatków za rok 2004, 2009 i 2010 r.

Łącznie wydatki na pomoc osobom niepełnosprawnym w roku 2010 wyniosły 41,9% i były niższe o 0,9 % w stosunku do roku 2009.

Wynika to z ograniczania środków PFRON na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej, przekazywanych powiatom wg algorytmu.

Źródła finansowania zadań na rzecz osób niepełnosprawnych w roku 2005, 2009 i 2010

Źródło: MOPS Suwałki. Analiza wydatków za rok 2005, 2009 i 2010

2.4. Rehabilitacja społeczna

Głównym celem rehabilitacji społecznej jest umożliwienie osobom niepełnosprawnym pełnego uczestnictwa w życiu społecznym, a realizacja tego zadania odbywa się m.in. poprzez likwidację różnego rodzaju barier, dostarczeniu środków i urządzeń wspomagających lub zastępujących utracone funkcje organizmu oraz pobudzanie i wyrabianie umiejętności samodzielnego wypełniania ról społecznych, uczestnictwo w życiu kulturalnym, sportowym itp.

Realizacja pomocy z tytułu niepełnosprawności

L.p.	Rodzaj pomocy	Liczba osób w latach		
		2008	2009	2010
1.	Poradnictwo specjalistyczne (OION)	1328	1351	1437
2.	Ośrodki wsparcia (ŚDS, WTZ)+OW Lipniak	132	126	138
3.	Przewóz osób niepełnosprawnych	10266	16129	19209
4.	Rehabilitacja społeczna, w tym:			
	dofinansowanie turnusów rehabilitacyjnych,	338	148	197
	zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze,	656	693	653
	Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, komunikowaniu się i technicznych	69	36	23
	Działania o charakterze integracyjnym	1834	1492	1390

Źródło: Opracowanie własne MOPS Suwałki. Sprawozdawczość za lata 2008-2010.

Spadkowa liczba udzielanej pomocy z zakresu rehabilitacji społecznej wynika z sukcesywnie ograniczanych środków finansowych przez PFRON na realizację zadań wynikających z ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudniania osób niepełnosprawnych. Stopień zaspokojenia potrzeb w tym zakresie kształtuje się na poziomie 80 %.

2.5. Rehabilitacja zawodowa i sytuacja osób niepełnosprawnych na rynku pracy

Integracja osób niepełnosprawnych to włączenie i traktowanie tej grupy jako równych i pełnosprawnych członków społeczeństwa. Jednym z ważniejszych elementów procesu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych jest ich zatrudnienie – praca jest najskuteczniejszym środkiem pełnej rehabilitacji.

Osoby niepełnosprawne mają prawo do pracy na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami oraz do korzystania z doradztwa zawodowego i pośrednictwa, a gdy niepełnosprawność i stan zdrowia tego wymaga – prawo do pracy w warunkach dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Z danych Powiatowego Urzędu Pracy w Suwałkach na dzień 31 grudnia 2010 r. zarejestrowanych było 395 osób niepełnosprawnych, w tym 322 osób bezrobotnych i 73 poszukujących pracy.

Bezrobotni niepełnosprawni stanowią 9,4 % ogółu bezrobotnych w PUP. Największą grupą wśród nich są osoby z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym (42 %) oraz z wykształceniem zasadniczym (31%).

Pod względem orzeczonego stopnia niepełnosprawności, dominują osoby ze stopniem lekkim (78,6%), stopniem umiarkowanym (18%) i znacznym (3,4%).

Pod względem rodzaju niepełnosprawności, najwięcej osób bezrobotnych posiada upośledzenie narządu ruchu (29,2%), kolejną grupą to osoby z chorobami psychicznymi (17,1%).

Nieco ponad połowę osób bezrobotnych stanowią mężczyźni – 54,7%.

W roku 2010 pracę podjęło 68 osób zarejestrowanych jako bezrobotni, w tym pracę subsydiowaną 12 osób.

Aktywne formy rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych realizowane przez PUP w roku 2010:

- usługi poradnictwa zawodowego - 157 osób,
- dotacja na rozpoczęcie działalności gospodarczej - 7 osób,
- zajęcia w Klubie Pracy - 21 osób,
- prace interwencyjne - 7 osób,
- roboty publiczne - 3 osoby,
- dofinansowanie utworzenia stanowisk pracy - 3 stanowiska,
- szkolenia i przekwalifikowania - 12 osób,
- staże zawodowe - 13 osób,
- prace społecznie użyteczne - 6 osób.

Główne bariery ograniczające zatrudnienie osób niepełnosprawnych wynikają z sytuacji na rynku pracy. Wzrastające bezrobocie, niskie kwalifikacje zawodowe osób niepełnosprawnych a często brak motywacji do podejmowania działań na rzecz poprawy własnej sytuacji.

Do aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych przywiązuje się podstawową wagę, jako wskaźnika aktywności społecznej w ogóle i satysfakcjonującego społecznego ich funkcjonowania. Aktywność zawodowa tej kategorii osób jest nie tylko sposobem osiągnięcia samodzielności ekonomicznej, ale także czynnikiem budującym poczucie własnej wartości i samorealizację oraz drogę do szeroko rozumianej reintegracji społecznej.

Niezbędne zatem staje się podejmowanie kompleksowych działań na rzecz aktywizacji zawodowej.

2.5. Edukacja osób niepełnosprawnych

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej stanowi, że każdy obywatel ma prawo do nauki i zobowiązuje nasze władze publiczne do zapewnienia wszystkim obywatelom powszechnego i równego dostępu do wykształcenia poprzez tworzenie i wspieranie systemów indywidualnej pomocy finansowej i organizacyjnej dla uczniów i studentów.

Szczegółowe uregulowania zawiera ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, w myśl której system oświaty zapewnia w szczególności realizację prawa każdego obywatela RP do kształcenia się oraz prawa dzieci i młodzieży do wychowania, opieki i terapii odpowiednio do wieku i osiągniętego rozwoju, możliwość pobierania nauki we wszystkich typach szkół przez dzieci i młodzież niepełnosprawną zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi, opiekę nad uczniami ze znacznymi lub sprzężonymi dysfunkcjami przez umożliwianie realizowania indywidualnych form i programów nauczania.

Ustawa określa obowiązki jednostek samorządu terytorialnego w zakresie oświaty, stanowiąc m.in., iż do zadań własnych gmin należy zakładanie i prowadzenie publicznych przedszkoli, w tym z oddziałami integracyjnymi oraz przedszkoli specjalnych, szkół podstawowych i gimnazjów, w tym z oddziałami integracyjnymi. Obowiązkiem gminy jest również zapewnienie bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu dzieci niepełnosprawnych uczęszczających do publicznych szkół podstawowych i gimnazjów. Zadaniem powiatu natomiast jest zakładanie i prowadzenie publicznych szkół podstawowych specjalnych i gimnazjów specjalnych, szkół ponadgimnazjalnych, w tym z oddziałami integracyjnymi.

Szczególnym wyróżnikiem jakości kultury społeczeństwa jest stosunek do osób niepełnosprawnych. Dotyczy to m.in. dostępności do edukacji. Uznaje się za konieczne podejmowanie działań, by osoby niepełnosprawne mogły w miarę samodzielnie uczęszczać do ogólnie dostępnych szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych razem z pełnosprawnymi rówieśnikami. Tylko w sytuacjach szczególnych powinny być kierowane do kształcenia specjalnego. Koncepcja kształcenia osób niepełnosprawnych i usługi oświatowe powinny być: zindywidualizowane, dostępne, powszechne, oferujące szeroki wybór możliwości, oferujące pomoc rodzinom dzieci niepełnosprawnych w tworzeniu właściwego środowiska rodzinnego.

Dzieci i młodzież posiadająca orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego uczęszczająca do szkół w Mieście Suwałki w latach 2008-2010

L.p.	Rodzaj szkoły	Liczba uczniów w latach		
		2008	2009	2010
1.	Przedszkola	19	18	20
2.	Szkoły podstawowe	67	77	94
3.	Specjalne Ośrodki Szkolno Wychowawcze nr 1 i 2	209	207	196
4.	Gimnazjum	36	34	39
5.	Szkoły ponadgimnazjalne	23	14	6
Razem		354	350	355

Źródło: Urząd Miejski. Wydział Oświaty Wychowania i Sportu.

Edukacja zmierzająca do wyposażenia osoby niepełnosprawnej w określony zasób wiedzy i umiejętności jest pierwszym ogniwem rehabilitacji społecznej i zawodowej.

3. Społeczeństwo wobec osób niepełnosprawnych

Ważnym czynnikiem wyznaczającym funkcjonowanie społeczne osób niepełnosprawnych są postawy społeczne w stosunku do nich. Obecność barier architektonicznych i komunikacyjnych, brak odpowiednich zabezpieczeń prawnych, trudności ze znalezieniem odpowiedniej pracy – wszystkie te problemy dadzą się sprowadzić do barier istniejących w świadomości społecznej i niewłaściwego stosunku społeczeństwa do problemów osób niepełnosprawnych. Postawy społeczne, stopień akceptacji osób niepełnosprawnych i gotowość do wchodzenia w bliskie relacje z nimi, znajomość ich potrzeb i problemów, ale także możliwości przesądzają w znacznej mierze o losie osób niepełnosprawnych w społeczeństwie.

Wyobrażenia o osobach niepełnosprawnych koncentrują się na ich słabościach i ograniczeniach. Nie dostrzega się natomiast ich możliwości, zdolności, wszelkiego rodzaju osiągnięć. Cechy przypisywane ludziom niepełnosprawnym charakteryzują ich w większości jako ludzi słabych, lękliwych, samotnych, wycofujących się, niepewnych siebie, niezadowolonych z życia. Sposób ich widzenia, kojarzy się często z niepowodzeniami życiowymi, a nie z jakimikolwiek sukcesami. Osoby niepełnosprawne zasługują więc na współczucie i wymagają pomocy, nie są jednak widziane jako partnerzy posiadający wprawdzie ograniczenia, ale przecież także i możliwości twórczego uczestnictwa w różnych sferach życia społecznego. Takie postrzeganie osób niepełnosprawnych ma oczywiście konsekwencje praktyczne, niejednokrotnie z góry pozbawiając szans.

Podejście, oparte głównie na litości i akcentowaniu bezradności osób niepełnosprawnych, jest już obecnie nie do przyjęcia. Działania skoncentrowane na takim rehabilitowaniu jednostki, by pasowała do społeczeństwa są stopniowo zastępowane ogólną filozofią przekształcania społeczeństwa tak, by włączało ono i przystosowywało się do potrzeb wszystkich ludzi, w tym i osób z niepełnosprawnościami. Osoby te domagają się równych szans i dostępu do wszystkich społecznych zasobów – a więc edukacji, nowych technologii, służb medycznych i socjalnych, aktywności sportowych i rekreacyjnych oraz dóbr, produktów i usług konsumenckich.

Osoby niepełnosprawne są bardzo zróżnicowaną grupą ludzi i w związku z tym, konieczna jest polityka, która będzie tę różnorodność respektować, a proces integracji urzeczywistniać się powinien przede wszystkim na poziomie lokalnym, gdzie większość problemów jest codziennością obywateli. W procesie tym, szczególna rola przypada stowarzyszeniom osób niepełnosprawnych i organizacjom społecznym działającym na ich rzecz, mediom i szeroko rozumianemu systemowi edukacji.

4. Lokalny system pomocy osobom niepełnosprawnym

4.1. PLACÓWKI POMOCY SPOŁECZNEJ:

- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej;
- Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności;
- Środowiskowy Dom Samopomocy dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi i Niepełnosprawnych Intelktualnie (35 miejsc);
- Noclegownia (20 miejsc);
- Mieszkania Chronione – 4 mieszkania, 11 miejsc;
- Zawodowa niespokrewniona rodzina zastępcza o charakterze pogotowia rodzinnego – 1 rodzina, 1 dziecko;
- Zawodowa niespokrewniona rodzina zastępcza wielodzietna – 5 rodzin, 25 dzieci, w tym 3 dzieci niepełnosprawnych;
- Rodzina zastępcza spokrewniona z dzieckiem – 121 rodzin, 175 dzieci, w tym 10 dzieci niepełnosprawnych;
- Rodzina zastępcza niespokrewniona z dzieckiem – 12 rodzin, 29 dzieci, w tym 5 dzieci niepełnosprawnych;
- Warsztat Terapii Zajęciowej (35 uczestników);
- Dom Pomocy Społecznej „Kalina” (195 miejsc);
- Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza – 30 miejsc, w tym: 1 wychowanek niepełnosprawny;
- Ośrodek Adopcyjno-Opiekuńczy - 336 rodzin (199 osób - rodziny naturalne, 124 rodzin zastępczych, 13 rodzin adopcyjnych) - pozyskiwanie, szkolenie i kwalifikacja rodzin;
- Miejskie Centrum Interwencji Kryzysowej - 13 miejsc, w roku 2010 r. ze schronienia skorzystały 33 osoby, w tym: 4 osoby niepełnosprawne, z poradnictwa skorzystało 108 osób;
- Centrum Interwencji Kryzysowej przy parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa – porady prawne i psychologiczne;
- Biuro Porad Obywatelskich – CAS „PRYZMAT”.

4.2. OŚWIATA:

Placówki publiczne:

- 9 przedszkoli, w tym 3 z oddziałami integracyjnymi, do których uczęszcza 1.721 dzieci,
- 9 szkół podstawowych, w tym dwie szkoły z oddziałami integracyjnymi, do których uczęszcza 4.651 uczniów (3 funkcjonujące w zespołach szkół oraz 1 specjalna)
- 8 gimnazjów, w tym dwa gimnazja z oddziałami integracyjnymi, do których uczęszcza 2.616 uczniów (1 samodzielne, 6 gimnazjów funkcjonuje w zespołach szkół, 1 specjalne),
- 9 zespołów szkół (w tym: 3 zespoły szkół podstawowych z gimnazjum, 3 zespoły szkół ponadgimnazjalnych z gimnazjum, 3 zespoły szkół ponadgimnazjalnych, do których uczęszcza 4.661 uczniów,
- 2 Specjalne Ośrodki Szkolno - Wychowawcze z 29 oddziałami, do których uczęszcza 196 uczniów (internat, szkoła podstawowa, gimnazjum, zasadnicza szkoła zawodowa, szkoła przysposabiająca do pracy);
- Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna;
- Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Kształcenia Ustawicznego;
- Centrum Kształcenia Praktycznego;
- Młodzieżowy Dom Kultury;
- Bursa Szkolna.

4.3. SZKOLNICTWO WYŻSZE:

- Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa;
- Wyższa Szkoła Suwalsko Mazurska im. Papieża Jana Pawła II;
- Kolegium Nauczycielskie.

4.4. ZDROWIE:

- SP Szpital Wojewódzki - 18 oddziałów, 518 łóżek;
- NZOZ Medica Visio – zespół chirurgii jednego dnia;
- Specjalistyczny Psychiatryczny ZOZ – 4 oddziały, 1 oddział dziennej rehabilitacji psychiatrycznej, 213 łóżek;
- SP Zespół Opieki Paliatywnej, w tym m.in. zakład opiekuńczo leczniczy, hospicjum stacjonarne;
- NZOZ Pielęgniarek Środowiskowo-Rodzinnych – świadczenia w pielęgniarskiej opiece długoterminowej;
- NZOZ Usług Pielęgniarskich Beata Wilczewska – świadczenia w pielęgniarskiej opiece długoterminowej;
- NZOZ „Centrum Zdrowia Psychicznego”;
- NZOZ Ośrodek Profilaktyki Terapii Uzależnień i Współuzależnień Stowarzyszenia „Wybór”;
- SP ZOZ Ośrodek Rehabilitacji;
- NZOZ MEDETRINA - rehabilitacja;
- PZG Specjalistyczna Poradnia Rehabilitacyjna Dzieci i Młodzieży z Wadą Słuchu;
- 13 Niepublicznych Zakładów Opieki Zdrowotnej – podstawowa opieka zdrowotna;
- 48 Poradni - Ambulatoryjna Opieka Specjalistyczna.

4.5. KULTURA I SZTUKA:

- Regionalny Ośrodek Kultury i Sztuki;
- Biblioteka Publiczna im. Marii Konopnickiej wraz z filiami;
- Muzeum Okręgowe.

4.6. SPORT I REKREACJA:

- Ośrodek Sportu i Rekreacji, w tym AQUA Park, hala sportowa i stadion piłkarski z zapleczem rekreacyjnym;
- Zalew Arkadia z kąpieliskiem i zapleczem rekreacyjnym;
- kluby sportowe i stowarzyszenia kultury fizycznej;
- infrastruktura w obiektach szkolnych;
- infrastruktura sportowa w zasobach spółdzielni mieszkaniowych.

4.7. ORGANIZACJE, STOWARZYSZENIA I FUNDACJE

- baza danych znajduje się na stronach internetowych www.um.suwalki.pl www.mops.suwalki.pl

4.8. TRANSPORT – środki transportu przystosowane do przewozu osób niepełnosprawnych

- 2 Autobusy i 1 BUS służące głównie do realizacji zadania wynikającego z art. 17 ust.3a ustawy o systemie oświaty tj. przewóz dzieci niepełnosprawnych do szkół, a także przewozu innych osób niepełnosprawnych w związku z potrzebą leczenia, rehabilitacji itp.;
- 37 autobusów niskopodwoziowych służących do komunikacji miejskiej;
- 3 Autobusy (Zespół Szkół Technicznych, Regionalny Ośrodek Kultury i Sztuki, Ośrodek Sportu i Rekreacji);
- 6 BUS - ów (Biblioteka Publiczna, Muzeum Okręgowe, Dom Pomocy Społecznej, Placówka Opiekuńczo Wychowawcza, TPD, Specjalny Ośrodek Szkolno Wychowawczy nr 1 i nr 2).

5. WNIOSKI

Dokonana analiza danych oraz doświadczeń przedstawicieli zespołów pozwoliła na określenie najistotniejszych problemów nurtujących środowiska osób niepełnosprawnych ustalenia ich przyczyn i opracowania działań niezbędnych do ich łagodzenia.

Do najistotniejszych problemów osób niepełnosprawnych należy zaliczyć:

L.p.	Problem	Przyczyny
1.	Mała aktywność zawodowa i społeczna.	Niskie kwalifikacje lub ich brak, bariery wśród pracodawców
2.	Trudna sytuacja materialna i rodzinna.	Wysokie koszty leczenia i rehabilitacji, niskie dochody, ograniczone środki finansowe PFRON na zadania powiatu, niewydolność opiekuńcza rodzin, niewystarczające nakłady na pomoc społeczną
3.	Nieumiejętność korzystania z dostępnych form pomocy	Niedostateczna informacja o prawach ulgach i uprawnieniach oraz możliwościach pomocowych
4.	Stereotypy postrzegania problemu niepełnosprawności	Niska świadomość społeczna, brak zrozumienia, niewystarczająca edukacja
5.	Niepełna integracja osób niepełnosprawnych.	Niska samoocena, izolacja i brak motywacji, bariery psychiczne i funkcjonalne
6.	Niewystarczające wsparcie środowiskowe dzieci i młodzieży wymagającej opieki kończącej formy lokalnego systemu kształcenia specjalnego	Brak specjalistycznych ośrodków wsparcia dziennego, brak środków finansowych
7.	Niepełna oferta zindywidualizowanego kształcenia i terapii dzieci niepełnosprawnych z deficytami	Niewystarczające kompetencje kadry w placówkach oświatowych; brak środków finansowych
8.	Ograniczony dostęp do rehabilitacji i niewłaściwe zachowania zdrowotne	Niewłaściwa profilaktyka zdrowotna

9.	Izolacja społeczna osób starszych	Stopniowe eliminowanie ich z aktywnego życia zawodowego i społecznego, życie w ubóstwie. Niedostateczna oferta spędzania czasu wolnego
10.	Niedostateczna efektywność działań sektora pozarządowego	Ograniczony dostęp do bezpłatnego poradnictwa, niska świadomość społeczna na temat zakresu i form działania trzeciego sektora, brak stabilizacji funkcjonowania organizacji pozarządowych

Rozdział II. Założenia Programowe.

Osoby niepełnosprawne i ich rodziny stanowią szczególną grupę środowiska lokalnego. Specyfika ich potrzeb i oczekiwań wymaga funkcjonowania szeregu placówek oraz inicjowania i realizowania wielu działań, które uchronią te osoby, stworzą im warunki egzystencji i rozwoju, zmotywują do aktywności i zaradności, urzeczywistniając tym samym zasadę wyrównywania szans i integracji ze społeczeństwem.

Założeniem Programu Integracji Społecznej i Zawodowej Osób Niepełnosprawnych Miasta Suwałki do 2016 roku jest dążenie do kompleksowych działań uwzględniających potrzeby fizyczne, psychiczne, społeczne i duchowe niepełnosprawnych mieszkańców Suwałk oraz ich rodzin. Program zakłada ciągłość realizacji wytyczonych kierunków, a także otwartość na propozycje nowych, wynikających z potrzeb, które umożliwią im osiągnięcie jak największej samodzielności i aktywności, a mianowicie:

- usuwanie barier psychospołecznych w procesie integracji osób niepełnosprawnych i ich rodzin ze środowiskiem;
- wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych w zakresie edukacji;
- prowadzenie działań zmierzających do likwidacji barier architektonicznych i komunikacyjnych;
- poprawa jakości życia osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i w podeszłym wieku;
- identyfikacja, diagnoza oraz działania na rzecz zaspokojenia potrzeb osób niepełnosprawnych.

Są to zadania złożone i trudne, wymagające obok działań doraźnych, współdziałania wielu służb i podmiotów.

5.1. Cel główny Programu

Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu oraz integracja ze społeczeństwem osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i osób starszych.

5.2. Cele szczegółowe:

1. Zapobieganie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych i starszych.
2. Stwarzanie warunków do zatrudnienia i przeciwdziałanie skutkom bezrobocia wśród osób niepełnosprawnych
3. Wspieranie działań służących rehabilitacji, promocji zdrowia i kształtujących zdrowy styl życia.
4. Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży niepełnosprawnej oraz ich integracji ze środowiskiem.

ROZDZIAŁ III. Kierunki i zadania realizacyjne mające wpływ na osiągnięcie celu głównego

Cel szczegółowy 1: Zapobieganie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych i starszych.

L.p.	Kierunek/Zadania realizacyjne	Wskaźniki	Okres realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania
1. Usuwanie barier psychospołecznych w procesie integracji osób niepełnosprawnych i ich rodzin ze środowiskiem.					
1.1.	Edukacja społeczności lokalnej, zwłaszcza rodzin osób niepełnosprawnych oraz dzieci i młodzieży w zakresie problemów osób niepełnosprawnych i w podeszłym wieku	liczba osób objętych działaniami, liczba realizowanych programów edukacyjnych	2011-2016	jst, ngo, placówki oświatowe	budżet samorządowy, środki własne
1.2.	Promocja działań na rzecz osób niepełnosprawnych z wykorzystaniem lokalnych środków masowego przekazu	liczba publikacji, liczba ulotek, liczba audycji	2011-2016	jst, lokalne media	środki własne, budżet samorządowy, środki zewnętrzne
1.3.	Motywowanie do aktywności ze szczególnym uwzględnieniem form spędzania czasu wolnego poprzez kulturę i sztukę, sport, turystykę, rekreację i kulturę fizyczną	liczba uczestników,	2011-2016	jst, ngo, OSIR, ROKIS, DPS, WTZ, ŚDS	środki własne, budżet samorządowy, środki zewnętrzne
1.4.	Działania o charakterze integracji międzypokoleniowej z udziałem dzieci i młodzieży, osób niepełnosprawnych i starszych	liczba zorganizowanych imprez, liczba dofinansowanych imprez	2011-2016	jst, dps, placówki oświatowe, ngo	środki własne, budżet samorządowy, środki zewnętrzne
2. Kreowanie środowiska wolnego od barier, swobodnego przemieszczania się i powszechnego korzystania ze środków transportu, dostępu do informacji i komunikacji międzyludzkiej					
2.1.	Wspieranie działań w zakresie usuwania barier architektonicznych w obiektach użyteczności	liczba przystosowanych obiektów,	2011-2016	jst, SM, ZBM	środki własne, budżet

	publicznej i infrastrukturze miejskiej oraz w miejscu zamieszkania osób niepełnosprawnych	liczba mieszkań			samorządowy, środki zewnętrzne, PFRON
2.2.	Tworzenie mieszkań dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych.	liczba mieszkań	2011-2016	ZBM, SM, UM	środki własne, budżet samorządowy, środki zewnętrzne
2.3.	Wspieranie działań w zakresie usuwania barier technicznych i w komunikowaniu się.	liczba osób, które uzyskały dofinansowanie	2011-2016	MOPS	środki własne, budżet samorządowy, środki zewnętrzne, PFRON
2.4.	Udostępnianie transportu osobom niepełnosprawnym (kontynuacja) przystosowanymi środkami transportu oraz sukcesywna ich wymiana	liczba osób dorosłych, liczba pojazdów świadczących usługi	2011-2016	PGK, UM, MOPS	budżet samorządowy, środki zewnętrzne
2.5.	Rozwijanie komunikacji miejskiej pod kątem potrzeb osób niepełnosprawnych	liczba autobusów przystosowanych do potrzeb niepełnosprawnych	2011-2016	PGK	środki własne
2.6.	Prowadzenie różnorodnych form informacji	liczba udzielanych informacji	2011-2016	jst, MOPS, OION PZ ds.O o N, ngo	środki własne, budżet samorządowy, środki zewnętrzne
3. Wzmacnianie społecznego funkcjonowania i pełnienia ról społecznych					
3.1.	Orzecznictwo o niepełnosprawności jako element diagnozy i poprawy społecznego i zawodowego funkcjonowania	liczba osób orzekanych, rodzaje orzeczeń	2011-2016	PZds.OoN	środki zewnętrzne, budżet samorządowy

3.2	Rozwijanie i prowadzenie ośrodków wsparcia, w tym dla osób z zaburzeniami psychicznymi	liczba ośrodków wsparcia, liczba osób korzystających z ośrodków wsparcia, turnusów rehabilitacyjnych	2011-2016	jst, ngo, placówki służby zdrowia	środki własne, budżet samorządowy, środki zewnętrzne
4. Tworzenie warunków do przezwycięzania trudnych sytuacji życiowych					
4.1.	Analiza i ocena sytuacji i potrzeb osób niepełnosprawnych	liczba osób ubiegających się i otrzymujących pomoc oraz rodzaju oczekiwanej pomocy	2011-2016	MOPS	środki własne, budżet samorządowy, środki zewnętrzne
4.2.	Wzmacnianie poprawy sytuacji materialnej osób niepełnosprawnych poprzez pomoc pieniężną i w naturze	liczba udzielanych świadczeń pieniężnych i w naturze	2011-2016	MOPS	środki własne, budżet samorządowy, środki zewnętrzne
4.3.	Opracowywanie i tworzenie bazy danych o oferowanych usługach	liczba informatorów, liczba informacji na stronach www	2011-2016	jst, ngo	środki własne
4.4.	Organizowanie i zapewnianie całodobowej opieki	liczba osób skierowanych do DPS i okres oczekiwania	2011-2016	MOPS, DPS,	budżet samorządowy, środki zewnętrzne
4.5.	Organizowanie i zapewnianie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania	liczba osób korzystających z usług opiekuńczych	2011-2016	MOPS	budżet samorządowy, środki zewnętrzne
5. Wzmacnianie efektywności udzielanej pomocy					
5.1.	Podnoszenie kompetencji służb społecznych i pracowników organizacji sektora pozarządowego	liczba szkoleń, liczba przeszkolonych	2011-2016	jst, ngo, MOPS	środki własne, budżet

		pracowników			samorządowy, środki zewnętrzne
5.2.	Pozyskiwanie środków na działania związane z wyrównywaniem szans osób niepełnosprawnych, w tym również w partnerstwie	liczba projektów złożonych liczba projektów realizowanych	2011-2016	jst, ngo	środki własne, budżet samorządowy, środki zewnętrzne
5.3.	Wspieranie działań lokalnych organizacji na rzecz osób niepełnosprawnych	liczba organizacji	2011-2016	jst, ngo	budżet samorządowy
5.4.	Propagowanie idei wolontariatu oraz inicjowanie i wspieranie projektów wolontariackich i społecznej inicjatywy	liczba wolontariuszy, liczba projektów wolontariackich wspieranych /realizowanych	2011-2016	jst, ngo	środki własne
5.5.	Inicjowanie powstawania grup samopomocowych, w rozwiązywaniu problemów społecznych.	Liczba inicjatyw społecznych	2011-2016	jst, ngo	środki własne

Cel szczegółowy 2 Stwarzanie warunków do zatrudnienia i przeciwdziałanie skutkom bezrobocia wśród osób niepełnosprawnych

L.p.	Kierunek/Zadania realizacyjne	Wskaźniki	Okres realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania
1. Promocja i aktywizacja lokalnego rynku pracy					
1.1.	Promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia wśród osób niepełnosprawnych	liczba podmiotów gospodarczych utworzonych przez osoby niepełnosprawne, liczba dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej	2011 -2016	PUP, WUP, OHP, ngo	FP, PFRON, EFS
1.2.	Promowanie zatrudnienia subsydiowanego pracodawcom - tworzenie i przystosowywanie stanowisk pracy osobom niepełnosprawnym na otwartym rynku pracy	liczba zatrudnionych osób niepełnosprawnych liczba stworzonych i dofinansowanych stanowisk pracy	2011 -2016	PUP, WUP	FP, PFRON, EFS
1.3.	Realizacja poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej z zakresu aktywnego poszukiwania pracy	liczba porad,	2011 -2016	PUP, Klub Pracy, WUP, OHP	FP, EFS, budżet samorządowy, środki zewnętrzne
1.4.	Promocja i rozwój ekonomii społecznej	liczba powstałych Klubów Integracji Społecznej, Centrów Integracji Społecznej, spółdzielni socjalnych	2011 -2016	PUP, ngo	FP, EFS, budżet samorządowy,
2. Dostosowanie kształcenia i edukacji osób niepełnosprawnych do potrzeb rynku pracy					
2.1.	Diagnozowanie potrzeb pod kątem zdobywania kwalifikacji zawodowych i wykształcenia osób niepełnosprawnych	liczba raportów	2011 -2016	PUP, WUP, OHP	budżet samorządowy, środki zewnętrzne
2.2.	Badanie predyspozycji zawodowych osób	liczba osób objętych	2011 -2016	PUP, WUP,	budżet

	niepełnosprawnych	doradztwem, liczba Indywidualnych Planów Działania		OHP, Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna, MOPS	samorządowy, środki zewnętrzne
2.3.	Dostosowywanie i organizowanie szkoleń osób niepełnosprawnych do wymagań lokalnego rynku pracy	liczba osób objętych szkoleniami, kursami zawodowymi,	2011 -2016	PUP, ngo, MOPS	FP, PFRON, EFS
3. Ograniczanie skali zjawiska wykluczenia społecznego bezrobotnych osób niepełnosprawnych					
3.1.	Aktywizacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych poprzez inicjowanie i realizowanie programów	liczba osób objętych programami/kontraktami i działaniami	2011 -2016	PUP, WUP	EFS, FP środki własne
3.2.	Rozwijanie współpracy między służbami zatrudnienia a instytucjami pomocy społecznej i ngo w zakresie wspierania osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	liczba zawartych porozumień, liczba podjętych działań	2011 -2016	PUP, ngo, MOPS	środki własne

Cel szczegółowy 3. Wspieranie działań służących rehabilitacji, promocji zdrowia i kształtujących zdrowy styl życia

L.p.	Kierunek/Zadania realizacyjne	Wskaźniki	Okres realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania
1. Promocja i profilaktyka zdrowotna					
1.1.	Diagnozowanie i monitorowanie rozmiarów schorzeń	raporty z badań i ich upowszechnianie	2011 -2016	PSSE	Środki własne
1.2	Kształtowanie postaw prozdrowotnych poprzez intensyfikację działań edukacyjnych w zakresie promocji zdrowia i profilaktyki chorób	liczba konferencji, liczba wywiadów, liczba ulotek, informatorów,	2011 -2016	ngo, placówki służby zdrowia, placówki oświatowe, jst	budżet samorządowy, budżet centralny, środki pozabudżetowe
1.3.	Realizacja i wspieranie programów profilaktycznych polegających na wykonywaniu szczepień i badań profilaktycznych w kierunku zapobiegania i wykrycia chorób	liczba programów skierowanych do mieszkańców, liczba osób objętych programami	2011 -2016	placówki publiczne i niepubliczne służby zdrowia,	środki pozabudżetowe,
2. Opieka i rehabilitacja					
2.1.	Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne oraz środki pomocnicze polepszające funkcjonowanie w środowisku	liczba udzielonych dofinansowań	2011 -2016	MOPS	PFRON, środki własne
2.2	Stwarzanie warunków do opieki i rehabilitacji w domu pomocy społecznej	liczba osób skierowanych do dps	2011 -2016	jst, MOPS	budżet samorządowy, środki własne
2.3.	Stwarzanie warunków do opieki krótkoterminowej, długoterminowej i rehabilitacji w placówkach świadczących takie usługi, w tym zakładzie opiekuńczo leczniczym lub zakładzie pielęgnacyjno opiekuńczym	liczba osób objętych opieką	2011 -2016	placówki publiczne i niepubliczne służby zdrowia	NFZ, środki pozabudżetowe
2.4.	Wspieranie działań zmierzających do utworzenia	liczba poradni,	2011 -2016	Placówki	NFZ, środki

poradni geriatrycznej	liczba osób objętych poradami		publiczne i niepubliczne służby zdrowia	pozabudżetowe
-----------------------	-------------------------------	--	---	---------------

Cel szczegółowy 4. Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży niepełnosprawnej oraz ich integracja ze środowiskiem

L.p.	Kierunek/Zadania realizacyjne	Wskaźniki	Okres realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania
1. Rozpoznanie i zapewnienie właściwych form kompleksowej pomocy dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej					
1.1.	Diagnostowanie potrzeb i możliwości rozwojowych dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.	liczba i rodzaj rozpoznanych zaburzeń i dysfunkcji	proces ciągły	PP-P, placówki oświatowe, placówki służby zdrowia, ngo	budżet samorządowy, budżet centralny, środki pozabudżetowe
1.2.	Kompensowanie zdiagnozowanych deficytów rozwojowych m.in. zdrowotnych, edukacyjnych i wychowawczych dzieci i ich rodzin.	liczba dzieci i młodzieży korzystających z pomocy, rodzaj pomocy	proces ciągły	PP-P, placówki oświatowe, placówki służby zdrowia, ngo, ośrodki prowadzące wczesne wspomaganie	budżet samorządowy, budżet centralny, środki pozabudżetowe
1.3.	Poradnictwo dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej i ich rodzin.	liczba porad	proces ciągły	Doradcy zawodowi w jednostkach oświatowych, P-PP, placówki oświatowe	budżet samorządowy, budżet centralny, środki pozabudżetowe

				(pedagog, psycholog szkolny)	
1.4.	Dostosowanie programów nauczania oraz metod do możliwości rozwojowych dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.	liczba dzieci i młodzieży	proces ciągły	placówki oświatowe, ośrodki prowadzące wczesne wspomaganie	budżet samorządowy, budżet centralny, środki pozabudżetowe
2. Rozwijanie systemu wsparcia na rzecz dzieci i młodzieży niepełnosprawnej oraz ich rodzin					
2.1.	Tworzenie (zgodnie z zapotrzebowaniem) oddziałów integracyjnych i specjalnych w jednostkach oświatowych.	liczba oddziałów integracyjnych i specjalnych w poszczególnych typach szkół	proces ciągły	organ prowadzący, jednostki oświatowe,	budżet samorządowy
2.2.	Rozwój ośrodków prowadzących wczesne wspomaganie.	liczba ośrodków, liczba dzieci objętych wczesnym wspomaganie	proces ciągły	organ prowadzący	budżet samorządowy, środki pozabudżetowe
2.3.	Umożliwianie korzystania z prawa do powszechnej edukacji.	liczba dzieci i młodzieży, której zapewniono bezpłatny transport i opiekę, liczba szkół bez barier	proces ciągły	jst, jednostki oświatowe	budżet samorządowy, środki pozabudżetowe
2.4.	Rozwój placówek specjalistycznych.	liczba placówek, liczba dzieci i młodzieży	proces ciągły	ngo	budżet samorządowy, środki pozabudżetowe
2.5.	Prowadzenie kampanii informacyjnej, zwiększającej świadomość rodziców w zakresie	liczba podjętych działań informacyjnych,	proces ciągły	organ prowadzący, PP-P,	budżet samorządowy, fundusze europejskie

	wykrywania nieprawidłowości i rozwoju dzieci.	opracowanie informatora o formach wsparcia		jednostki oświatowe, ngo	
--	---	--	--	--------------------------	--

Rozdział IV. Przewidywane Efekty Programu

Realizacja programu powinna przyczynić się do pełniejszego zaspokajania potrzeb, rozszerzenia oferty oparcia społecznego i zawodowego osobom niepełnosprawnym i ich integracji oraz inicjowania przedsięwzięć do pokonywania barier uniemożliwiających uczestnictwo osób niepełnosprawnych w życiu społeczno gospodarczym. Kształtowanie integracyjnego modelu umożliwiającego osobom niepełnosprawnym korzystanie ze wszystkiego co jest dostępne dla ogółu społeczeństwa, stanowi jedno z największych wyzwań polityki naszego miasta.

Rozdział V. Realizatorzy Programu

1. Samorząd lokalny – merytoryczne wydziały Urzędu Miejskiego w Suwałkach
2. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej.
3. Placówki oświatowe.
4. Ośrodek Sportu i Rekreacji.
5. Podlaski Urząd Wojewódzki
6. Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego
7. Biblioteka Publiczna im. Marii Konopnickiej.
8. Regionalny Ośrodek Kultury i Sztuki.
9. Muzeum Okręgowe.
10. Zarząd Budynków Mieszkalnych.
11. Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o.
12. Wojewódzki i Powiatowy Urząd Pracy.
13. Placówki służby zdrowia.
14. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.
15. Organizacje pozarządowe i fundacje .
16. Instytucje działające na rzecz osób niepełnosprawnych.
17. Pracodawcy i instytucje zatrudniające osoby niepełnosprawne.

Rozdział VI. Monitoring i wdrażanie Programu.

Podstawą skutecznego wdrażania założeń Programu jest jego monitorowanie i ocena realizacji. System monitorowania, jako element planowania decyduje o dynamice realizacji Programu. Powodzenie w jego realizacji uwarunkowane jest w dużej mierze szeroką merytoryczną współpracą wszystkich instytucji pomocy i polityki społecznej, samorządowych i pozarządowych, działających na rzecz osób niepełnosprawnych jak również zainteresowanych pomaganiem, organizacji pozarządowych, wspólnot lokalnych i grup wolontariuszy

L.p.	Zadania realizacyjne	Termin	Podmioty odpowiedzialne
1.	Upowszechnianie uchwały Rady Miejskiej na www.um.suwalki.pl i www.mops.suwalki.pl oraz stałe jego udostępnianie zainteresowanym podmiotom	2011-2016	WZPS, MOPS
2.	Uwzględnianie w swej organizacyjnej i merytorycznej pracy potrzeb i oczekiwań osób niepełnosprawnych.	2011-2016	Wszystkie jednostki organizacyjne UM oraz ngo
3.	Uwzględnianie zadań realizacyjnych Programu przy tworzeniu budżetu oraz określanie zadań priorytetowych w zakresie zlecenia zadań organizacjom pozarządowym	III kwartał każdego roku	UM
4.	Wdrażanie programu poprzez wspieranie inicjatyw obywatelskich pomiędzy	2011-2016	UM

	samorządem lokalnym, instytucjami, organizacjami pozarządowymi i sektorem prywatnym		
5.	Sporządzanie rocznych informacji z realizacji Programu i przedkładanie do WZPS – podmioty działające w zakresie zdrowia i pomocy społecznej i Wydziału Oświaty – placówki oświatowe	I kwartał każdego roku	Podmioty działające na rzecz osób niepełnosprawnych
6.	Zaopiniowanie informacji z realizacji programu przez Społeczną Radę ds. Osób Niepełnosprawnych przy Prezydencie Miasta Suwałk, która stanowisko w tej sprawie przedstawi Prezydentowi Miasta.	II kwartał każdego roku	Przewodniczący Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych
7.	Przedkładanie Informacji z realizacji programu Radzie Miejskiej	2014,2017	Prezydent Miasta
8.	Analiza postępów realizacji Programu sygnalizowanie konieczności wprowadzenia zmian do przyjętego Programu oraz informowania o problemach w realizacji przyjętych założeń.	Proces ciągły	Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych, Zespół Sterujący
7.	Uchwalanie zmian Programu	w przypadku występujących potrzeb	RM

ROZDZIAŁ VII. Zgodność Programu z dokumentami strategicznymi

1. Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Suwałki na lata 2006 – 2015.
2. Strategią Oświaty Miasta Suwałk do 2015 r.
3. Narodowym Programem Ochrony Zdrowia Psychicznego.
4. Programem Ochrony Zdrowia Psychicznego Mieszkańców Suwałk do 2015 roku

Rozdział VIII. Akty prawne stanowiące podstawę realizacji zadań

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483);
2. Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (M.P. Nr 50, poz. 475);
3. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz.1362 ze zm.);
4. Ustawa z dnia 7 września 1991 r o systemie oświaty. (tj. z 2004 r. Dz. U. Nr 256, poz.2572 ze zm.);
5. Ustawa o zatrudnieniu socjalnym z dnia 13 czerwca 2003 r. (Dz. U. Nr 122, poz. 1143);
6. Ustawa z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. Nr 42, poz. 371 ze zm.);
7. Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. – prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz.855 ze zm.);
8. Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. Nr 111, poz.535 ze zm.);
9. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721);

10. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tj. Dz. U. z 2008 r. Nr 69, poz.415 ze zm.);
11. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t.j. z 2010 r. Dz. U. Nr 234, poz. 1536, ze zm.);
12. Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (tj. Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz.992 ze zm.);
13. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. Nr 210, poz. 2135);
14. Ustawa – Kodeks rodzinny i opiekuńczy z dnia 25 lutego 1964 r. (Dz. U. Nr 9, poz. 59 ze zm.);
15. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (j.t. Dz. U. Nr 13, poz.123 ze zm.)

Akty prawa miejscowego

16. Uchwała Nr XXV/279/04 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie szczegółowych warunków przyznawania i odpłatności za usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze oraz szczegółowych warunków częściowego lub całkowitego zwalniania od opłat, jak również trybu ich pobierania;
17. Uchwała Nr XXV/281/04 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie zasad zwrotu wydatków za świadczenia z pomocy społecznej;
18. Uchwała Nr XXXI/358/05 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 26 stycznia 2005 r. w sprawie przyjęcia Karty współpracy samorządu Miasta Suwałk z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego;
19. Uchwała Rady Miejskiej w Suwałkach w sprawie przyjęcia Programu Współpracy Miasta Suwałk z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego;
20. Uchwała Nr XLV/409/2001 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 29 sierpnia 2001 r. w sprawie świadczenia usług przewozu osób niepełnosprawnych oraz wysokości opłat za te usługi;
21. Uchwała Nr XLVII/518/06 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 26 kwietnia 2006 r. w sprawie podwyższenia kryterium dochodowego uprawniającego do pomocy w formie dożywiania oraz warunków odpłatności za pomoc przyznaną osobom i rodzinom w ramach programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”;
22. Uchwała Nr VI/31/2011 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 23 lutego 2011 r. w sprawie określenia szczegółowego sposobu konsultowania z radą działalności pożytku publicznego lub organizacjami pozarządowymi i podmiotami, o których mowa w art. 3 ust.3 ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji

Rozdział IX. Słowniczek skrótów:

1. UM – Urząd Miejski w Suwałkach
2. MOPS – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Suwałkach
3. ŚDS - Środowiskowy Dom Samopomocy
4. DPS – Dom Pomocy Społecznej „Kalina” w Suwałkach
5. ZBM – Zarząd Budynków Mieszkalnych w Suwałkach
6. PGK – Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Suwałkach
7. ROKiS – Regionalny Ośrodek Kultury i Sztuki
8. OSiR – Ośrodek Sportu i Rekreacji
9. jst – jednostki samorządu terytorialnego
10. ngo – organizacje pozarządowe
11. PFRON – Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

12. PZ ds.O o N – Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności
13. OION - Ośrodek Informacji dla Osób Niepełnosprawnych
14. NFZ – Narodowy Fundusz Zdrowia
15. PSSE – Powiatowa Stacja Sanitarno Epidemiologiczna
16. UE – Unia Europejska
17. EFS – Europejski Fundusz Społeczny
18. FP – Fundusz Pracy
19. SM – spółdzielnie mieszkaniowe w Suwałkach
20. PP-P – Poradnia Psychologiczno - Pedagogiczna w Suwałkach
21. PUP – Powiatowy Urząd Pracy w Suwałkach
22. WTZ – Warsztat Terapii Zajęciowej
23. WUP – Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku Oddział Terenowy w Suwałkach

